

ELS ESBARRANCH. UNA FAMÍLIA AMB UNA VINCULACIÓ DE 250 ANYS AMB LA MAR

Mateu Ferrer i Socias

XIX Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Muro, 2006

INTRODUCCIÓ

En el transcurs de les meves investigacions genealògiques familiars durant els anys 2004-05, mogut per la necessitat d'aclarir certs dubtes i buits referits al segle XIX i trobat davant del cas de la família Esbarranch, ben prest em vaig fixar l'objectiu de conèixer més. Precisament, atret per allò més difícil i curiós, he sentit especial predilecció per alguns casos, i a ells m'hi he dedicat amb gran esforç i entrega de temps.

Partia d'un plantejament inicial amb l'existència, vers l'any 1850, d'un cognom portat per uns individus que exercien uns oficis molt concrets, amb uns noms propis que es repetien i estaven ubicats dins un espai físic molt localitzat.

La deducció lògica conseqüent era inevitable: a la força havien de formar part d'una única i ampla nissaga. Però això s'havia de demostrar. Així doncs, reconstruir els lligams familiars i fer descendir a tots aquests subjectes d'un avantpassat comú, s'havia convertit en la meva tasca.

EL GRUP OBJECTE D'ESTUDI

El present estudi antroponímic analitzarà bàsicament els aspectes filològics i històrics del llinatge Esbarranch, però no vull deixar passar l'oportunitat per recordar que parlem de persones, d'individus que porten aquest cognom.

I parlem de mariners, pescadors, peixateres, matriculats i patrons. Parlem d'una història familiar basada en la perdurabilitat de les relacions dels seus membres amb un mode de vida, amb uns durs oficis, amb una Ciutat portuària i amb la mar.

Els Esbarranch no han estat protagonistes de grans gestes ni d'importants esdeveniments històrics ni tampoc han ocupat destacades posicions socials, econòmiques, càrrecs o dignitats d'influència. Més han lluitat per perpetuar i donar continuïtat a la pròpia família al llarg de les generacions, transmetre un ofici i deixar memòria dels que ens precediren. En el cas estudiat, és destacable la pervivència, durant al manco 9 generacions i 250 anys, de la seva vinculació professional amb la mar.

Estem davant un llinatge poc freqüent, no gaire conegut i en vies de desaparició a Mallorca.

Dit tot això, crec que el present treball pot tenir un cert interès, a part de l'evident dins l'àmbit familiar per a la definitiva reconstrucció genealògica duta a terme, dins els camps onomàstic i etnogràfic.

EL LLINATGE

L'etimologia del mot Esbarranch pareix que no presenta cap dificultat. Sembla clar que l'origen i significat de la paraula ve determinada per l'accident geogràfic que designa una depressió profunda produïda per l'erosió d'un torrent.

Així al DCVB d'Alcover i Moll (1964), ja hi trobem:

- Esbarranc. Llinatge existent a Mallorca. Etimologia: compost de l'article *es* i del substantiu *barranc*. (Tom V f.155).
- Barranc. No té entrada com a llinatge, sí com a accident geogràfic. (Tom II f.318).
- Barranch. No hi té entrada.

Igualment, el llinatge és recollit per Francesc de Borja Moll a *Els llinatges catalans* (1982), al capítol de noms d'accidents orogràfics i d'altres referents al relleu i aspecte del terreny:

- Esbarranch. Grafia aglutinada de *es barranc* (= el barranc). Vide Albarranc. (f.191).
- Albarranch. Grafia aglutinada de *al barranc* (f.185).

Sembla interessant aquesta relació que Moll ja apunta entre els dos llinatges; insistirem més envant sobre la qüestió.

TOPÒNIMS A MALLORCA

S'ha fet una recerca de topònims al *Corpus* de Mascaró Pasarius (1962-67) obtenint un resultat nul quant a l'entrada *Esbarranch* i altres possibles grafies semblants que incloguin l'article inicial. Evidentment positiu, però bastant menys freqüent del que s'hauria d'esperar, ha estat el resultat de la cerca del terme *Barranc* o *es Barran*, però sempre referit al terme utilitzat per denominar el genèric toponímic de relleu negatiu i no com a denominació de cap altre lloc.

A Més, una informació oral de primera mà em posà davant l'evidència d'un topònim viu que designaria un indret a la nostra ciutat. Es tracta de *S'Esbarranch* situat a la part alta de l'actual barriada de Son Espanyolet molt a prop del Col·legi Sant Gaietà.

El Registre de la Propietat ho confirma, doncs existeix un solar, situat a la finca de Son Puigdorfila, de nom *S'Esbarranch*.

A hores d'ara, cap registre ni tradició oral apunta que aquest topònim tingui relació alguna amb la família homònima, ni que la propietat de la finca pugui haver recaigut en cap dels seus membres. Sinó al contrari, el fet que pel terreny passés un petit torrentó, que travessava la barriada de Son Espanyolet i desembocava al torrent de Sant Magí, ens fa pensar com més plausible la relació de l'accident geogràfic amb la seva denominació.

En qualsevol cas és estranya la denominació de *S'Esbarranch* i no la d'*es Barranc* que es podria esperar. Aquesta denominació actual ha estat contrastada documental i oralment amb membres de l'*Associació de Veïnats de Son Espanyolet i Son Cotoneret* i amb alguns dels habitants de la barriada.

LES DIVERSES GRAFIES

A continuació oferim un resum de les grafies trobades per designar el cognom familiar. S'han registrades fins a 10 grafies distintes, tot i que, sense cap dubte, l'absolutament predominant sigui *Esbarranch*. Precisament, és claríssim el manteniment de la grafia que avui actualment s'utilitza, fins al punt d'haver-la de considerar com la més habitual durant més de 200 anys i és la forma que ens ha arribat fins als nostres dies.

Les altres s'han de qualificar d'excepcionals o marginals ja que, en la majoria de casos, tan sols hi apareixen una vegada.

La primera documentada és *Baranch* per designar el primer portador d'aquest llinatge a Mallorca, fins al moment localitzat. En concret, s'ha trobat a la llicència matrimonial (concesso) que l'autoritzava a esposar amb la seva futura muller al setembre de 1743.

Les grafies *Esberant* i *Esparranch*, trobades el 1804 i 1835 respectivament, les hem d'entendre com a corrupcions segurament ocasionades pel desconeixement del llinatge per part de l'escrivà o per una incorrecta transcripció d'altres documents.

El registre gràfic *Albarranch*, trobat només a l'índex del llibre de baptismes de la Seu de l'any 1853, resulta curiós. La substitució de l'article salat «es» per la partícula «al» podria provenir d'una reinterpretació de l'escrivà o bé perquè aquest coneixia l'existència del primer llinatge.

TAULA I – LES GRAFIES. SEGLES XVIII - XX

ALBARRANCH (1853)	Baptismes Seu (Índex) – Excepcional.
BARANCH (1743)	Concessos – Puntual.
BARRANCH (1745 / 1793)	Baptismes Santa Eulàlia / Enterraments d'albats Sant Francesc.
ESBARANCH (1836)	Rebutis Gremi de Pescadors.
ESBARRANC (1836)	Rebutis Gremi de Pescadors.
ESBARRANCH (XVIII - XX)	Continuat – Habitual.
ESBERANT (1804)	Enterraments d'albats Sant Francesc.
ESBERRANCH (1760 / 1852 / 1897)	Enterraments d'albats Sant Francesc / Baptismes Seu / Matrimonis Sant Magí.
ESPARRANCH (1835)	Llista de contribuents al Gremi de Pescadors.
SBERRANCH (1783)	Enterraments d'albats Sant Francesc.

EL PRIMER ESBARRANCH DOCUMENTAT A MALLORCA

El genearca és el mariner Jaume Esbarranch (fill de Bernat Barranch i de Rosa Arnau) casat al 1743 amb Elisabet Ferrer (filla de Nicolau i Elisabet Sancho), mort al 1773 i soterrat a Sant Francesc. Sabem que vivien al carrer dels Botons i que testà amb el notari Mateu

Ferrer al 1771, però no s'ha trobat el document a l'Arxiu del Regne de Mallorca. Tan sols apareix com Barranch una vegada, després sempre com Esbarranch.

Elisabet Ferrer Sancho, morí al 1809, amb 103 anys d'edat segons parlen els registres, i també fou soterrada a Sant Francesc de Ciutat.

No ha estat possible trobar cap altra dada més d'aquest individu, ni germans, ni altres familiars més antics. Tal volta, ell o el seu pare, foren immigrants a Mallorca a la primera meitat del XVIII.

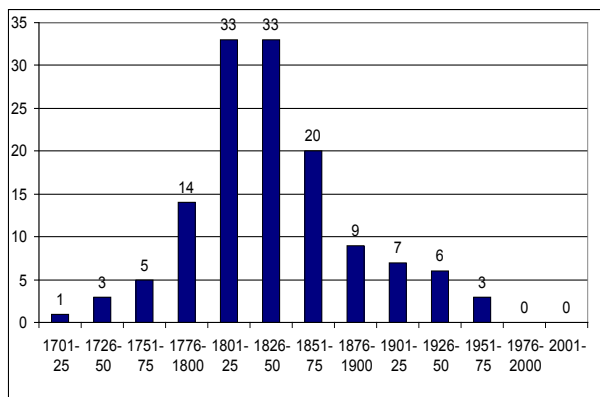
TAULA II - ARBRE DE DESCENDENTS DE LA PRIMERA GENERACIÓ ESBARRANCH CONEGUDA.

Donat d'alt grau de coneixement dels membres de la família, fruit d'una recerca intensiva als registres sacramentals, he pogut situar cronològicament a tots els individus coneguts en base al seu any de naixement. Així, he fet una taula i la posterior gràfica que, amb talls de 25 anys, situa als 134 Esbarranch localitzats fins a l'actualitat.

TAULA III - DISTRIBUCIÓ CRONOLÒGICA DELS NAIXEMENTS ESBARRANCH A MALLORCA (1701-2001).

1701-25	1
1726-50	3
1751-75	5
1776-1800	14
1801-25	33
1826-50	33
1851-75	20
1876-1900	9
1901-25	7
1926-50	6
1951-75	3
1976-2000	0
2001 -	0
	134

La gràfica de naixements descriu una clara campana de Gauss. Partint d'un sol individu nascut al primer quart del segle XVIII, passant per una època d'important creixement a final del mencionat segle, es dispara entre 1800 i 1850, assolint dos màxims consecutius de 33 nascuts als dos primers quarts de segle XIX. Caiguda continuada durant els següents 125 anys, arribant a un punt de no trobar cap naixement els darrers 30 anys.

Podem convenir que les causes de les variacions en les freqüències dels naixements vendrien determinades per quatre factors: l'aparició d'un únic individu de cognom Esbarranch que forma una família vers 1750, la participació de la família del destacat augment demogràfic generalitzat del segle XIX, el naixement de més femelles que no mascles i una forta caiguda de la natalitat al segle XX.

Analitzant la forma que presenta l'arbre genealògic de descendents (no reproduït al present article) observem clarament l'amplitud que té a la primera meitat del segle XIX, quan varen coexistir fins a 6 famílies a la mateixa generació amb fills que portaven el llinatge estudiat.

Cal destacar que, dels 134 Esbarranch identificats al llarg de la investigació, 76 són dones (56,7 %) i 58 homes (43,3 %).

D'aquests 58 homes, només tenim constància de 26 (44,8 %) que deixen descendència.

ALTRES DADES I CONSIDERACIONS D'INTERÈS

- a) La residència del col·lectiu pràcticament sempre a Ciutat: al segle XIX bàsicament als barris de Santa Clara i del Socors; al segle XX apareixen al barris de Santa Catalina, al Jonquet i a Son Espanyolet.
- b) Son batiats majoritàriament: als segles XVIII i XIX a la parròquia de Santa Eulàlia i a la Seu; al XX a Sant Magí.
- c) Les seves defuncions apareixen registrades: al XVIII a Santa Eulàlia i Sant Francesc, al XIX a Sant Francesc i al XX a Sant Magí.
- d) Clar predomini dels oficis relacionats amb la mar.
- e) Vincles matrimonials amb altres famílies marineres: els Alsamora, Duran, de Luque ...
- f) Els noms de pila més freqüents són: Caterina, Pere, Joan / Joana i Elisabet / Isabel.
- g) La reconstrucció familiar ha quedat estructurada en 9 generacions (10 si hi comptem el pare i la mare del genearca) en un període de temps que ens porta del segle XVIII al XXI.
- h) És destacable l'escassa documentació generada per la família Esbarranch, si exceptuem els registres sacramentals. Al dia d'avui, només s'han trobat una quinzena de documents notariais: testaments, donacions, compres-vendes i apoderaments, així com alguns membres del llinatge recollits a padrons i llistes.

LA SITUACIÓ ACTUAL DELS ESBARRANCH A MALLORCA

A l'actualitat només 6 persones porten el llinatge Esbarranch com a primer cognom a Mallorca; es tracta d'1 home i 5 dones.

El seu anàlisi és evident: el llinatge s'extingeix a Mallorca. Si cap dels fills d'aquestes dones portadores del llinatge no rota l'ordre dels seus cognoms, o l'únic baró de la nissaga no adopta cap mascle, o no retorna a Mallorca algun membre de la família que resideix a l'Argentina; en unes dècades el nom de família haurà desaparegut de l'Illa.

ELS ESBARRANCH FORA DE MALLORCA

A l'Argentina. Consta que, vers 1915, els germans Joan i Francesc Esbarranch Crespi emigraren a Buenos Aires. Són els continuadors de la família a l'Argentina. En aquest país, actualment, hi ha una dotzena de persones que porten el llinatge Esbarranch. Actualment, estic en contacte amb algun membre de la família. Observeu que són just el doble que els que viuen a Mallorca.

A França. Sabem de l'existència de dues persones de cognom Esbarranch nascudes a Marsella; una a l'interval del 1891-1915 i l'altre del 1941-65. No s'han pogut identificar, ara per ara.

ELS ALBARRANCH

Existeix el llinatge Albarranch, concentrat a Elx (Alacant) que ha donat lloc al pintor impressionista Vicente Albarranch Blaco (Elx 1898 – Granollers 1940). A l'actualitat, destaquen Vicente Albarranch (pare i fill), membres d'una de les nissagues de pirotècnics de major prestigi a la Comunitat Valenciana.

A Catalunya sabem que actualment existeixen 4 persones de cognom Albarranch.

Resta per intentar una aproximació a aquesta família llevantina amb l'objectiu de trobar qualche nexa d'unió entre els Esbarranch mallorquins i els Albarranch alacantins.

AGRAÏMENTS

A la investigadora Cristina Alcover Dario pel seu ajut en la recerca de documentació històrica; a Margalida Garcia Coll i a Antonio Fernández Monjón, de l'Associació de Veïnats de Son Espanyolet i Son Cotoneret i a les germanes Palmer-Garau, per les notícies sobre el topònim *S'Esbarranch*; a Beatriz Esbarranch, natural i resident a Buenos Aires, per la valuosa informació dels Esbarranch de l'Argentina; a Esperança Piquer Ferrer, redactora del PATROM, per la seva cerca a les bases de dades onomàstiques dels fogatges de Catalunya, i als membres actuals de la família Esbarranch a Mallorca per la seva imprescindible col·laboració. Gràcies a tots.

FONTS ARXIVÍSTIQUES

Arxiu del Regne de Mallorca (ARM), Arxiu Diocesà de Mallorca (ADM), Arxiu del Consell de Mallorca (AGCM), Arxiu Capitular de la Seu de Mallorca (ACM), Arxiu Muni-

cipal de Palma (AMP), Arxiu de la Parròquia de Sant Magí, Arxiu de la Parròquia de la Assumpció.

FONTS BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER, Antoni Maria / MOLL, Francesc de Borja: *Diccionari Català-Valencià-Balear*. 10 toms, Editorial Moll, Palma, 1993. (reimpressió).
- MASCARÓ PASARIUS, José: *Corpus de Toponimia de Mallorca*. 6 toms, Palma, 1962-67.
- MOLL CASASNOVAS, Francesc de Borja: *Els llinatges catalans*. Editorial Moll, Palma, 1987.
- ORDINAS GARAU, Antoni: *Geografia i toponímia a les Illes Balears*. Editorial Moll, Palma, 2001.
- VVAA.: *Bosquejo histórico de Son Espanyolet, Son Cotoneret y su Parroquia*. Palma, 1988.